

Krpanov rod

3 junij
1987

KRPANOV ROD — priloga Breštovega obzornika.

Gradivo zanjo so pripravili učenci osnovnih šol občine Cerknica pod vodstvom njihovih mentorjev. Uredil Janez Praprotnik. Izid priloge je omogočila občinska izobraževalna skupnost.

To številko posvečamo vsem notranjskim borcem za svobodo ob praznovanju 45. obletnice ustanovitve NOTRANJSKEGA ODREDA.

Prilogo so v celoti sestavili učenci osnovne šole iz Cerknice, ki nosi ime te slavne partizanske enote. Mnogi so se odzvali na razpis raziskovalne naloge in pripravili za tri številke prispevkov, tako da bomo jeseni z objavami nadaljevali. K sodelovanju vabimo tudi vse druge šole v občini, ki se doslej niso odzvale, nalogo pa bomo razširili tudi na osnovne šole iz sosednjih občin (RIBNICA, LOGATEC, ČABAR), ki so izrazile željo po sodelovanju. Tako bodo tudi učenci prispevali svoj delež k zgodovini NOTRANJSKEGA ODREDA in odporniškega gibanja v našem delu domovine.

UREDNIK

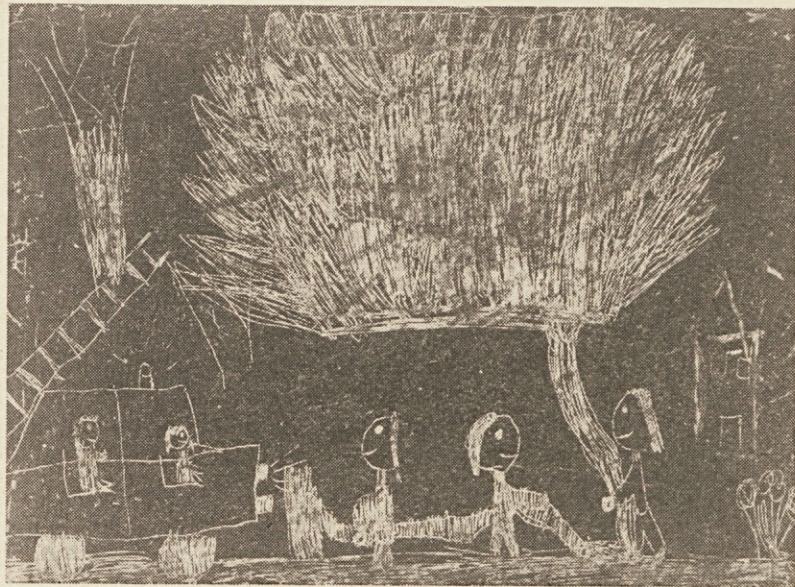
osem glav živine, tri prašiče in polovili kure. Nanosili so seno in na kup navrgli še kavč ter zažgali. V gradu so hranili veliko nagačenih živali, dragocene knjige in starinsko pohištvo, a je vse zgorelo. Pozneje so povedali, da so iskre velikega plamena letele prav do vasi Zales.

Lastnik gradu Karel Kovač tedaj ni bival v gradu. V spodnjih prostorih pa je živel Bečajevo družino. Ostala je brez strehe nad glavo in brez premoženja.

Naslednji dan ob štirih zjutraj, ko je bilo še mračno, sta žena in mati šli znova iskat Janeza. V bližini cerkve sv. Urha je v jami za grmom mati zagledala truplo Jožeta Pirmana, pod njim pa Janezovo. Sina je spoznala le po obleki, ker je bil obglavljen, imel je zlomljeno ključnico, brez desnega čevlja. Strašen je bil pogled na zmrcvarjeni trupli.

Posmrtno ostanke so shranili na pokopališču pri sv. Trojici. Žena si je morala sposoditi deske, da so truplo njenega moža lahko položili v krsto.

Marija Bečaj je s triletnim sinom in enoletno hčerko ostala pod milim nebom. K sreči je bilo vsaj lepo vreme. Kuhala

Anja Hitij, 1 a

je na starem štedilniku, ki je ostal v hlevčku za kure. V tolažbo so ji bile obdelane njive.

Marija Bečaj je stara že 73 let, a še vedno obdeluje njive v okolici razvalin gradu. Kljub trpljenju in grozotam, ki jih je doživela, je korajžna žena. Ko se spominja hudih časov, ne more zadržati solza in potoži, koliko hudega je napravila vojna.

Zapisala:
Tanja Mestek, 7. c
7. 5. 1987

z 12 drugimi možmi iz vasi. Odpeljali so jih v Žilce, kjer so bili 6 tednov zaprti. Potem so jih odpeljali še za 4 dni na Bloke v zapor, nato pa jih od-

Primož Furlan, 4 a

vedli na Radlek, kjer so jih 15. junija 1942 ustrelili na Laniščih.

Mlada mati s šestimi otroki je ostala sama. Še vedno pa je rada pomagala partizanom.

31. oktobra 1943 pa so nad vas priletela štiri nemška letala. Po kratkem preletavanju so začeli sipati z bombami ogenj in smrt na vas. Po maminem pripovedovanju je napad trajal približno 45 minut. Veliko hiš je pogorelo do tal, med njimi tudi Milavčeva hiša. Brezdomci so se morali seliti in šele po vojni so spet začeli obnavljati svoje porušene domove.

Marijana Žnidaršič, 7. c
OŠ Notranjski odred Cerknica

Prvi NOO na Notranjskem

je bil izvoljen 28. 6. 1942 na Pajkovem. Za predsednika so ljudje na množičnem zborovanju izvolili Alojza Ponikvarja, za tajnika Janeza Bečaja, odborniki pa so bili vaščani iz sosednje vasi. Vse sestanke so imeli v gradu.

Na hiši Marije Bečaj je bila pred osmimi leti odkrita plošča z napisom:

Na tem mestu je bilo 28. 6. 1942 množično zborovanje in volitve

narodnoosvobodilnega odbora.

O življenju in smrti Janeza Bečaja.

Janez Bečaj je bil rojen 1907. leta na Milavi.

V gradu Pajkovo je služil kot gozdni čuvaj.

28. 6. 1942 je bil izvoljen za tajnika narodnoosvobodilnega odbora. 15. 7. 1942 so v vas vdrli Italijani. Janez Bečaj in Jože Pirman sta pred gradom žagala drva. Ukazali so jima, naj gresta z njimi. Ženi Janeza

Bečaja so vaščani povedali, da je mož zaprt v cerkvi pri svetem Urhu. Vzela je kruh, maslo in mleko in se podala k cerkvi. Opazila je, da cerkev stražita dva vojaka. Čeprav sta jo zapodila, je vprašala, kje imajo njenega moža. Vojak, ki je bil Slovenec, ji je odgovoril, da je šel Italijanom kazat pot na Rakitno. Hrano, ki je bila namenjena možu, je morala dati vojakoma.

Ves teden sta Janezova žena in mati hodili po okoliških vaseh in spraševali, če je kdo videl Janeza in Jožeta.

24. 7. 1942 pa so Italijani prignali na Pajkovo pet Slovencev, ki so bili strašno pretepeni. Bečajevo Marija se je ustrašila, da je njen mož med mučeniki.

Italijanski poveljnik je pokazal listek, na katerem je pisalo, da je Bečajevo družino hranila partizane. Ukazal je zažgati grad. Vojaki so odgnali

Spomini moje mame

Pripovedovala je Alojzija Žnidaršič — roj. Milavec (23. 1. 1936 v Osredku).

Moja mama je bila še otrok, ko se je začela druga svetovna vojna. Sama pravi, da grozot, ki so se zgodile, ne bo mogla pozabiti, saj se jih iz spomina ne da izbrisati.

Povedala mi je, da so marsikdaj ostali brez večerje. Če so zaslišali rahlo trkanje na vrata hlevčka, ki je bil ob hiši, je mati nagnala otroke brez večerje spat. Ko jih je spravila iz kuhinje, je previdno odprla hlevska vrata in vstopila sta dva partizana, brata od matere in očeta. To sta bila Štefan Milavec-Jager in Jože Zalar (najbrž je bilo njegovo partizansko ime Ljubo).

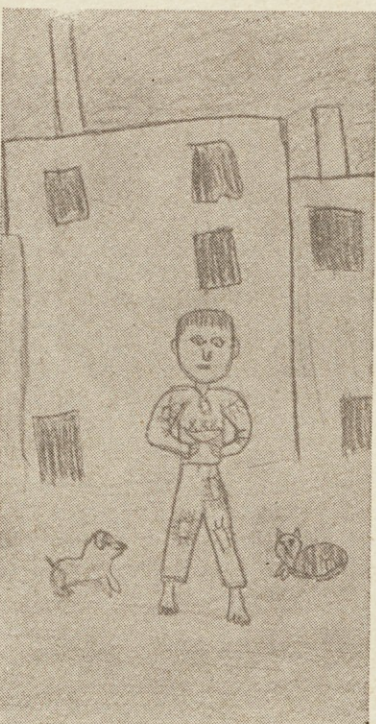
Pojedla sta, se malo odpočila in ogrela. Ob odhodu jima je gospodinja naložila vsakovrstne hrane, da bi jo odnesla tovarišem v gozd. Preden sta stopila ven, sta vedno nekaj časa oprezala, potem pa ju je vzela noč.

Eden najstrašnejših dogodkov je bil, ko so ubili Milavčeva Lojza, očeta moje mame.

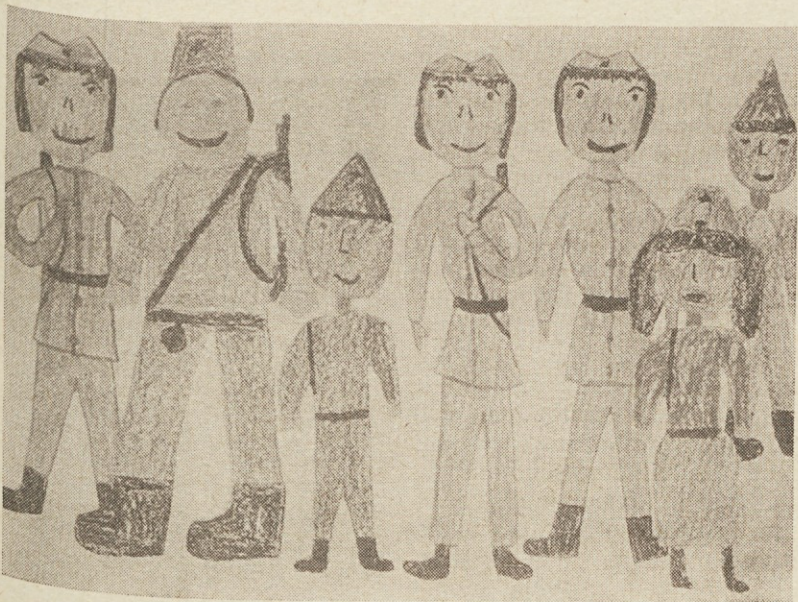
Prebivalci Osredka so imeli v dolini ob Črnem potoku žago, ki so jo uporabljali vsi, saj je bila last vasi. K Milavčevemu očetu pa so prišli partizani

in ga prosili za deske, ki bi jih uporabili za bolnišnico, ki so jo delali v bližini. A ta dogodek ni ostal skrit. Našel se je nekdo, človek brez srca, ki je bil suženjsko vdan sovražniku, in izdal.

Približno (mama ne ve natančno) 7. maja 1942 so prišli Italijani po očeta in ga aretirali

Marjeta Cvetko, 3 a

Kristina Korošec, 4 a

V snežniških bolnišnicah

Pripovedovanje tovariša Antona Klančarja-Tonija

Tovariš mi je pripovedoval le posamezne zanimivosti iz življenja med vojno.

Z okupatorji se je srečal leta 1941 v Cerknici, kjer so ga Italijani zaprli za pet mesecev. Na Reki so mu sodili zaradi žalitve italijanske armade. Ponovno so ga zaprli januarja 1943, ko je bil obsojen zaradi delovanja v OF. Zaprt je bil v Cerknici dva meseca in pet mesecev v Logatcu do kapitulacije Italije (1943). V partizane je odšel v Notranjski odred. Naloga Notranjskega odreda je bila takrat zaščititi partizanske bolnice v snežniških gozdovih. V bolnici je bilo okrog trideset zdravih borcev in zdravniškega osebja. Zdravilo pa se je od 300 do 400 ranjenih partizanov. V času sovražnikovih ofenziv so težko ranjene partizane poskrili v bunkerje v zemlji in kraških jamah, ranjenci, ki so lahko hodili, pa so šli z zdravimi partizani v gozd. Partizani, ki so varovali bolnice, se niso borili s sovražniki, temveč so se vedno umaknili v gozdove, zato da ne bi odkrili bolniških barak. Kljub temu so nekoč sovražniki prišli do barak druge postojanke in jo zažgali. Najprej niso našli ničesar, ko pa je že skoraj pogorelo, so se prežgala tudi vrata v skrivno omaro, kjer so bili arhivi. Te so zaplenili.

Tovariš Klančar je bil najprej kurir, nato pa obveščevalec. Napredoval je v komisarja ene od šestih postojank. V času, ko je bil pri partizanih, je bil oborožen z različnim orožjem. Imel je puško, puškornjalko in brzostrelko. Ranjen-

ce so vozili v bolnico z Notranjske, Primorske in Dolenjske. Največ ranjencev je bilo z Notranjske in Dolenjske, to je z območja delovanja 7. korpusa. Na Primorskem je deloval 9. korpus.

Varovanje bolnišnice je bilo zahtevno, saj so morali vse sledove do bolnišnice zbrisati, tudi pozimi. Pozimi so sneg nametali na sledove, nato pa s siti (sejali in) posejali, da se ni videlo poti.

Na Nadleškem polju so pripravili letališče za zavezniška letala. 20. junija 1944 so priletela prva letala in naložila ranjence iz bolnice v snežniških gozdovih. Ameriška letala so priletela večkrat tedensko.

Po navadi so priletela zvečer tri ali štiri letala. Na vsakega so naložili 30 do 40 ranjencev.

Upravnica bolnice je bila dr. Božena Ravnik, partizansko ime Nataša. Leta 1944 je dobila čin majorja.

Komandant je bil Rafael Martinčič, partizansko ime Rafael. Doma je bil iz Pudoba.

Komisar na upravi bolnice je bil najdalj Janez Nedog.

Borec III. Notranjskega odreda

Jože Kos, rojen 16. 2. 1927, je bil borec III. notranjskega odreda v 2. bataljonu.

V partizane je odšel po kapitulaciji Italije. Ob prihodu Nemcev je zaradi delovanja v SKOJ odšel v partizane. Ker so bili mladinci dobro organizirani, je še pred odhodom v partizane dobil težki mitraljez in vzpostavil zvezo s partizani. Pridružil se jim je v Loški dolini na Križni gori. 3. notranj-

Upravnik je bil dr. Piot iz Novega mesta, po končani vojni pa je bil ortoped do smrti v bolnici v Valdoltri. Nekaj časa je bil komandant bolnice Lipa iz Ljubljane, z njim je bil komisar Anton Klančar-Toni.

Ko je bil še doma, so se aktivisti srečevali večkrat z odredovci iz Cerknice in iz Rakovške čete na gmajnah v okoliških gozdovih in tudi na kolicah.

Tovariš Klančar mi je povedal tudi tole:

Janez z Blok, Ludvik z Dolenjskega jezera in Lojze iz Ribnice so bili tudi v bolnišnici v Snežniku. Na terenu so jih ujeli belogardisti in jih zaprli. Vabili so jih v svoje vrste. Fantje so pristali, da bodo sodelovali. Nekaj dni so bili z njimi in delali, kot jim je bilo ukazano. Toda kmalu so se vrnili v bolnišnico. Tam so se zelo začudili, saj so mislili, da jih ne bo več nazaj. Vsi trije pa so dobili odlikovanje hrabrosti.

O tovarišu Klančarju je v II. Notranjskih listih pisal Tone Kebe.

Anita Zigmund, 7. c
3. maja 1987

Zoran Vidmar, 3 a

ni pa so pobili 25 do 30 domobrancev. Če je kateri od tovarišev padel, so postavili obeležje, da so vedeli, kdo in kje je pokopan. Veliko žrtev je bilo tudi zaradi izdajalcev.

Belogardisti so večkrat postavili zasede. Zaseda je stela 30 mož. Ko so nekoč prišli po poti do Gradišča, so bili že tam domobranci. Komandant je zakričal, da so se partizani umaknili proti drugemu griču. Borba je potekala ves dan. Domobranci so ujeli partizansko mulo s hrano. Bili so ob golaž in polento. Drugi dan jim je prišel na pomoč bataljon, ki mu je poveljeval Jaka Avšič. Padlo je 15 domobrancev. V Cerknici se je skrtil domobranski oficir, toda mladinec ga je našel in ga predal partizanom. Ostali domobranci so bežali na Rakek na postajo.

Ko se je z mitraljezom tovariš Kos odpravil domov, so mu pred nosom odšli domobranci. Če bi prišel le minuto hitreje, bi se z njimi srečal na vogalu pred mostom. Partizani so v Cerknici organizirali miting, na katerem je govoril Jaka Avšič, pred sedanjo Delikateso. V hotelu Jezero v kleti je bilo takrat skritih 30 domobrancev. Za te niso vedeli, zato so domobranci slišali ves govor tovariša Avšiča.

V partizanih je bilo najtežje z obleko, saj je moral imeti vsak svojo domačo, zato so bile obleke slabe. Razen triglavke niso dobili obleke. Kdaj pa kdaj so dobili čevlje, a ne prave številke in ne takih, ki bi dolgo vzdržali. Orožje so dobivali v akcijah. Hrana so jim priskrbeli vaščani. Odnosi med borci in vaščani so bili dobri. Borci niso smeli na lastno pest ukrepati. Tudi »žicanje« hrane ni bilo dovoljeno. Če tega niso spoštovali, so bili kaznovani, tudi s smrtjo za hujše prekrške.

Ko so bili na pohodih, so zaradi varnosti vedno čakali obvestila. Obveščali so jih kurirji. Če so prenočevali v vaseh, so postavili stražo in poslali patrolje. Največkrat pa so prenočevali v gozdu pod milim nebom na smrekovih vejah, včasih na šotorskem križu. Prezimovali pa so v vaseh, pod kozolci in na senikih.

Svoje kulturne skupine niso imeli, včasih so jih zabavali aktivisti.

Zapisi:
Petra Kavčič
Aleksandra Turk, 7. a
28. 4. 1987

JANEZ MAVKO O NOTRANJSKEM ODREDU

15. junija 1944 je bil štab Notranjskega odreda pri Landovcu v Žerovnici, to je tretji mlin ob Žerovniščici. Komandant je bil Ludve, ki je pozneje padel na Dolenjskem.

Borci, ki se jih tovariš Mavko spominja, so bili: Miro Gričar, Tone Obenč, Šilc iz Ribnice, Lampič, Janez Hribljan, ki je padel na Glini, Jože Hribljan, ki je padel pri Sv. Ani, Janez Jenc, Rajko, Oton, učiteljica Jelka.

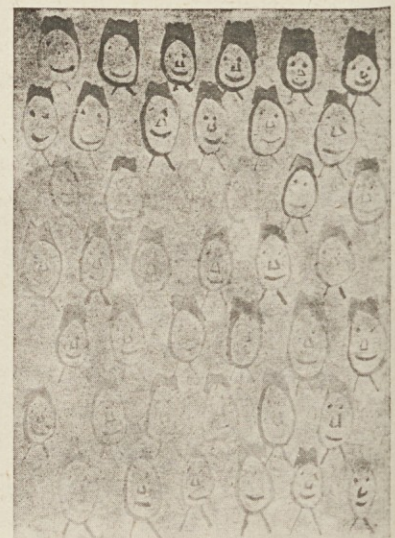
Notranjski odred je hodil na Slivnico vznemirjat okupatorja. Partizani so šli na Slivnico z grahovske strani, okupatorji pa iz nasprotne. Nemci so 25. junija 1944, na nedeljo, izvedli hajko v Žerovnico, ker so zvedeli, da so v vasi partizani. Partizani so bili obveščeni pred hajko in so se pravočasno poskrili v gozdove. Nemci so prišli k Mekavčevim, kjer so tudi bili partizani, saj je bilo vse shojeno, in so spraševali, kam so šli partizani, vendar domačini niso vedeli, saj so partizani izginili že ponoči.

Partizani so bili oboroženi s puškami in ročnimi bombami. Partizani so spomladi 1944 izvedli vpoklic v vojsko.

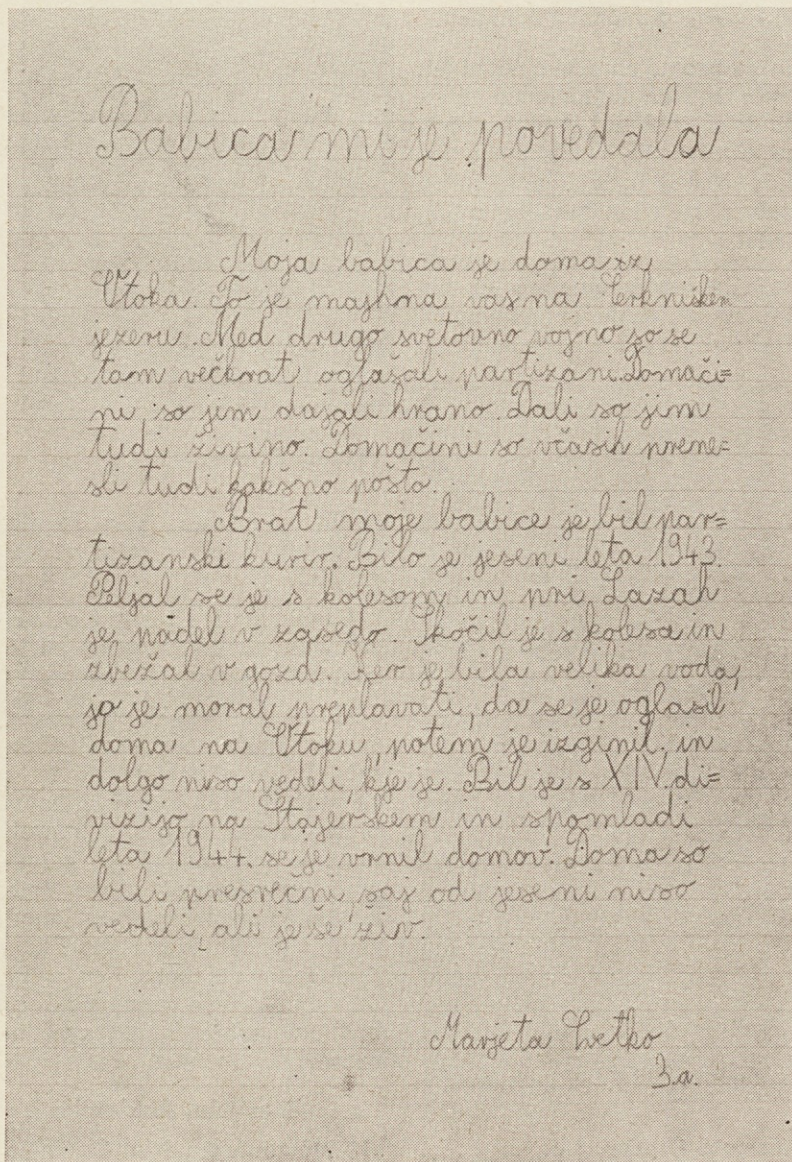
Domačini — možje so šli 27. marca 1944 na nabor v Stari trg. Pregledala jih je partizanska vojaška komisija, če so sposobni za puško. One, ki so biti sposobni, so razdelili v čete in bataljone. Tiste, ki niso bili sposobni, so poslali domov.

Pripovedoval: Janez Mavko-Mekavc iz Žerovnice.

Samo Zigmund
30. april 1987

Simona Perčič, 4 a

Januš pripoveduje

Janez Intihar-Januš, rojen 20. 12. 1924 na Ulaki na Blokah.

BATALJON LJUBA ŠERCERJA

V bataljon Ljuba Šercerja sem vstopil 7. 5. 1942, v 3. četo — Kožlješko. Z menoj so šli takrat v partizane še brat in pet sosedov. 18. 5. 1942 pa so za nami prišli še drugi brat in dva fanta iz vasi. Torej smo bili v četi trije bratje. Najstarejši je bil rojen 1915. leta, drugi 1922. in jaz 1924. leta. Takrat nisem zamudil nobene akcije. Rajši sem šel v akcijo kot na stražo. Tako sem velikokrat zamenjal tovariša.

Bataljon Ljuba Šercerja je štel tri čete. Prva četa je bila v Vintgarju Iške, druga na območju Preserja in tretja na območju Kožljeka. Bataljon je deloval v Ljubljanski pokrajini, na Krimu, okoli Mokrc, do Cerknice, Borovnice, včasih pa je zašel tudi čez železniško progo na Horjul.

MINIRANJE PROGE

10. ali 12. 5. 1942 smo šli minirat progo med Ivanjim selom in Logatcem. Tu sem doživel ognjeni krst. Od takrat smo hodili v skupini pet ali šest borcev z enim mitraljezom, redno enkrat ali dvakrat tedensko minirat progo na Verd, okoli Borovnice in Logatca. Minirat je večkrat prišel neki Januš z Verda, ki je bil hlapec pri grofu Galetu v Bistri. Bil je star miner. Zaminiral je tudi borovniški most ob razpadu stare Jugoslavije.

Naloga bataljona je bila tudi sprejemanje novih borcev, ki so prihajali predvsem iz Ljubljane in okolice ter jih usmerjati v druge enote. To je bila pomembna naloga, ker je bil naval v partizane v aprilu in maju 1942 zelo velik. Ker sem hotel biti v vsaki akciji, me je brat nadzoroval in opominjal na nevarnost. Tega sem se naveličal in izstopil sem iz tretje čete.

PARTIZANSKA KONJENICA

Vključil sem se v novo ustanovljeno konjeniški vod. Ustanovljen je bil junija 1942 na Zakotku pri Rakitni. Anton Kovač-Brzi iz Preserja je dobil nalogo, da zbere konje. Konje je mobiliziral po Brestu, Igu, Iški vasi in drugod. Tako je

zbral 20 ali 22 konj. Ker se je vod hitro gibal, je imel nalogo, da priskoči na pomoč četam in drugim enotam, ki so se na tem območju spopadale s sovražnikom. Na konjih smo tudi hitreje in spretnije patroljirali. Tudi kurirji so na konjih lažje vzdrževali zveze. V tem vodju so bili še Ivan Kovač-Orač, Anglež Frenk, Novozelandec, Gogo (star 12 ali 13 let iz okolice Ljubljane. Menda so mu okupatorji očeta ubili, mater pa internirali. Imel je tudi svojega konja) ter Janez Kramar iz Iške vasi in fantje iz Preserja, Kamnika, Iga in Iške vasi.

Julija 142, ko se je bližala ofenziva, smo bili pregnani z Rakitne in smo šli na Mokrc. Istočasno se je umaknila tudi druga četa — Preserska, ki je delovala med Preserjem in Rakitno, na Mokrc. Spoznali smo, da se med ofenzivo ne bomo mogli s konji ogniti sovražniku. Konje smo razsedlali, sedla skrili v gost mlad smrekov gozd, konje pa spustili, da so se razbežali. Naš vod se je pridružil Preserski četi in krenili smo čez Rupe do Kotla pri Novem potu. Ravno takrat je tja prišla tudi bolnišnica, ki jo je vodil Peter Gala. Tu so bili tudi ranjenci, ki so bili kasneje pobiti v jami Ogenjci. Tam smo se združili.

22. 7. 1942 smo se reorganizirali. Postal sem vodnik četrtega voda druge Preserske čete.

SMRT PRI KARLOVICI

Naslednji dan smo odšli na Karlovice in Plosovo. 24. 7. 1942 zgodaj zjutraj so iz Velikih Lašč prišli Italijani. Bilo jih je 500 ali 600. Vzel sem 12 borcev z enim mitraljezom, ki ga je nosil Dalmatinec Frenk. Položaje smo držali na vrtovih, kjer so bile ruševine starih hlevov. Italijani pa so bili ob šoli na Karlovi in ob gostilni. Tu je padel Avgust Svete. Rekel sem mu, naj gre pogledat čez skale, da ne bodo Italijani prišli gor. Takrat je padla bomba iz minometalca in ga je zasulo, tako da ga nisem mogel odkopati. Ta položaj smo držali do petih ali šestih popoldan, da so se vsi lovci in bolnišnica umaknili čez Žimarice na Travno goro. Kasneje smo prišli za njimi. Tam smo se razšli.

S svojo četo sem šel v Glažuto. Tu je bilo več partizanskih enot, ki pa so se že pred nami umaknile na Kočevsko — na Rog in proti Medvedjeku. Naš komandant Jaka Rihard je vedel, da mora v glavni štab Slovenije na Rog in vzel je desetino borcev. V četi nas je ostalo 72. Rekel sem, da ne grem naprej proti Kočevskemu in predlagal, da gremo nazaj, ker vem za terene, kjer bi se lažje umaknili, kajti v Rogu bo veliko enot. Obrnili smo se čez Jelenov žleb v smeri Ravne na Blokah do Runarskega. Na Runarskem je bilo veliko Italijanov.

ZASEDA

Ko smo šli proti vasi, smo prišli pred bunker in padli v zasedo. Bežali smo v hosto proti Ravnam. Ko smo se zbrali, smo ugotovili da manjkata Ivan Kovač-Orač in njegova sestra Julka-Tjaša. Mislili smo, da sta padla, vendar smo kasneje na Krimu ugotovili, da sta se zapletla v vozove in koše, ki so jih imeli vaščani skrite. Potem sta šla pod Boncarjem po Iški na Krim. (Julka je padla novembra 1943 kot komisarika, Orača pa so že jeseni 1942 ujeli in ubili).

Kurir

»RAZPAD« PARTIZANSKE VOJSKE

Sklenili smo, da gremo na Primorsko. Vodil sem jaz. Šli smo čez Črne doline, na vrh Javoršč proti Loškemu potoku in v Retje. Nad Retjami smo postavili kotle pod neko streho, da bomo nekaj skuhalih. France Brezec, jaz in še nekdo smo šli v vas, ker sem poznal ljudi. Z vrednostnimi boni smo kupili ovco, krompir in nekaj fižola. Tovariš je odnesel živila v tabor. Midva s Francetom pa sva iskala domačine, ki so ušli iz enot in razglašali razpad partizanske vojske. Hotela pa sva nekoga, ki bi nama natančno povedal, za kaj gre, čeprav sva vedela, da to ni res. Ko sva se vrnila v tabor, so bili vsi tovariši razoroženi, brez zvezd in činov. Komisar Jože Molek-Puntar iz Preserja je sklical sestane in rekel, da naj se vsak reši, kakor se zna. Najbolje po dva ali trije skupaj. Bil sem proti in predlagal, da ostanemo tisti, ki smo oboroženi, skupaj, da se bomo lažje reševali. Zatem so priletela sovražna letala, tako da smo kotle prevrnili in odšli lačni čez Kavke na vrh Racne gore. Na vrhu sva z Brezecem zapustila četo in pred mrakom odšla v Vrhniko k terencu Tonetu Zigmundu. Povedala sva, da

Katja Jerič

nas je tu 72 in naj nam skuha krompir. Italijani pa so takrat šli iz Starega trga čez Markovec proti Poljanam. Predela, kjer je bila četa, nismo pregledali, ker je bilo preveč skalnato. Midva sva šla z njimi vzporedno, da so naju domačini iz Kota videli. Potem smo šli s tovariši v vas jest. Zatem smo šli na Loški grad, kjer smo prespali. Italijanska postojanka je bila v Ložu. Naslednji dan, 29. 7. 1942, zjutraj smo šli čez Pogačo na Bloško polico. Pri Mežnarjevi hiši smo se ustavili in spet sva šla z Brezecem h Kovačevemu Jožetu in mu naročila, naj gre poklicat Tončkovega očeta. Kmalu sta nam prinesla hrano. Povedala sta nam, da je v vasi še šest italijanskih kamionov, ki so se pripravljali za odhod. Vendar nikakor niso odšli. Šli smo čez dolino po njivah, istočasno pa tudi Italijani proti Blokam. Videli so nas, a si niso upali streljati. Šli smo čez Studeno, čez Radljek, Slivnico v Podslivnico. Od tod pa spet proti Krimu. Še danes se čudim, kako sem tako mlad vzdržal take marše. Ponosen sem, da sem bil v tem odredu, ki je bil zares bojevit in vztrajen.

V začetku maja 1942 smo (3. četa) doživeli prvo borbo, ko so šli Italijani proti Svetemu Vidu in so požgali Čohovo. Nam je nekdo pritekel povedat, da zažigajo okoli Svetega Vida.

SPOPAD V RIGLU

Hitro smo tekli čez gmajno, da bomo Italijane ustavili pri odcepu na cesti od Cajnarjev za Ponikve, v graben Rigel, kjer teče potok Mrzlek. Mislili smo, da jih bomo tam ustavili, vendar smo se uštelih. Italijani, ki so bili s kamioni, so že prišli v Topol in ko smo začeli streljati za njimi, so nam kmalu prišli za hrbet. Bili smo v dolini kot v kotlu. Bežali smo po grabnu, vendar niso nikogar poškodovali. Le moj sosed je izgubil puško, ker ni imela jermena. Mihov Andrej pa je obležal mrtev, ker ga je kap, ko se je vroč hladil z mrzlo vodo. Franc Hribar, moj sosed z Ulake, pa si je zvil nogo in se zavlekel v kup smrečja ter ostal živ. Šel je domov, kjer ga je zdravil še italijanski zdravnik. Vendar pa ga je sosed izdal in so ga Italijani ubili.

KOLESARSKA ČETA

Kolesarska četa je bila ustanovljena v okolici Čohovega.

Vodil jo je Miha Korošec s Koščakov. V četi so bili še Franc Rudolf, Franc Štritof, Žan Štritof in še Korošec s Koščakov in drugi, v glavnem fantje iz okolice Svetega Vida. Junija 1942 smo konjenica in kolesarji napravili parado. V nedeljo popoldan ob dveh smo šli na konjih iz Rakitne do Selščka, kjer smo se dobili s kolesarji, ki so se pripeljali s Svetega Vida in potem smo skupaj krenili v Begunje do današnjega New Yorka in nazaj. Italijani pa so s Slivnice streljali na nas. Zime so bile hude, predvsem za nas, ker nismo bili dobro oblečeni. Takrat je bila tretja četa — Kožlješka kar dobro organizirana.

PREZIMOVANJE

V Kožlješkem grabnu so bile še stare žage. Tam smo narezali deske in jih znosili na planjavo, kjer smo imeli taborišče. Naredili smo si lesene barake in si postlali s smrečjem in listjem. V njim smo bili po trije, štirje, včasih tudi po pet. Tako smo bili pod streho in smo prezimili.

Včasih pa smo si iz leskovih palic zvalili kolono in jo pokrili z gostim srečjem. Ko je zapadel sneg, je bilo celo vroče, ker smo se v tak bivak stisnili kar po štirje.

Nekoč smo šli pozimi s Krima čez Zalo na Mokrc. Bilo je veliko snega. K sreči smo našli dolino, kjer je bilo okrog 80 do 100 prostorninskih metrov drv. Zakurili smo ogenj in se z ene strani gredli, z druge pa nas je zeblo. Polegli smo okoli ognja in zaspali. Kolikor se spominjam, ni nihče zmrznil.

REŠITEV INTERNIRANCEV

Junija 1942 smo šli minirat železniško progo na Verdu. Ustavili smo transport Slovencev, ki so jih peljali v internacijo. Tedaj smo rešili okrog 300 ljudi. Peljali smo jih na Kožlješke žage. Imeli smo več možnosti: lahko so šli domov in s tem tvegali internacijo ali pa ostali pri partizanih. Večina izmed njih se je odločila, da ostanejo v partizanih. Kasneje smo jih razvrstili po enotah. Nekateri so šli na Župeno, drugi v Otave, eni tudi v Belo krajino. Bili so zelo dobri borci.

Zapisal:

Boris Majerle, 8. b

Valentina, 2 a

Začetki odporniškega gibanja

PRIPOVED IVANE PAVLIČ,
Strmca 6 O ZACETKU
ODPORNISKEGA GIBANJA
NA BLOSKI PLANOTI

Eden izmed organizatorjev odporniškega gibanja na Blokah je bil tudi moj mož Stanko Pavlič. Ilegalno je deloval že od leta 1938 in bil povezan s sodelavci KPS iz Ljubljane, kot npr. Smelijem, Šrajem-Aljošem, Stanetom Žagarjem. V krog organizatorjev odporniškega gibanja so bili vključeni tudi ostali bratje Pavlič, skupno 6, in njihova mati. Moj mož je vodil kulturne krožke, organiziral igre, pevske zборе in vodil čebelarški krožek. Pavličevi fantje so bili vsi doma, ker so imeli gostilno, kovačijo in čevljarstvo. Stanko pa je bil lesni trgovec. Ker so imeli gostilno, se je tu zbiralo mnogo ljudi in tako je bila v tej hiši organizirana javka. Bratje Pavlič, Stanko, Aleksander, Milan, Mirko, Lojze in Slavko so pod vodstvom Stanka kot aktivisti za krajiško, takrat duhovsko področje zbirali orožje, hrano, obleko, smuči in municijo. Stanko je vodil tajne mitinge in sestanke. Leta 1942, v mesecu februarju, so organizirali napad na belogardističnega izdajalca Križmana iz okolice Karlovice in ga tudi ubili. Pavličevi pri napadu nanj niso sodelovali, pač pa so to storili drugi, katerih imen se ne spominjam. Vem pa, da je bil zraven Milan Klančar iz Zakraja. Po uboju so se vračali in se ustavili v Pavličevi gostilni, imenovani »V rogovili«. Ker je bil sneg, so za seboj puščali sledi, ki so vodile v gostilno. To je opazil italijanski okupator in iz Velikih Blok so nato prišli kamioni z italijanskimi vojaki in Pavličevo domačijo požgali. Tako je bila to prva hiša na Blokah, ki je bila požgana. Pavličevi so bili tedaj doma, razen Aleksandra, ki je bil že v partizanih nekje na Kureščku, in Stanka, s katerim sva živela v hiši Strmca 10. Vse moške, ki so bili takrat prisotni, to je Lojza, Milana, Marka, Slavka ter Rafaela Kočevarja z Lužarjev in Franca Hočevarja iz Ljubljane so poslali v italijansko taborišče. Italijani so pobrali ves živež, smuči, čevlje ter vse, kar se je pri Pavličevih zbiralo, in je bilo namenjeno partizanom. Odpeljali so tudi

vso živino. Pavličeva mama Frančiška s snaho Mimo in enoletnim vnukom Borutom ter dekla Micka in Micka Pavlič iz Zakraja so prišli stanovat k nam.

V začetku julija 1942 so belogardisti ubili Aleksandra pri Vintarjih. Bil je v skupini partizanov, ki so bili izdani v času, ko so čakali na žgance, ki naj bi jih skuhal pri Dolščaku, pri Vintarjih. Gospodinja je kuhala zelo počasi, medtem pa je odšel mož s kolesom na belogardistično postajo na Karlovice. Belogardisti, ki so prišli, so pobili vse, ušel jim je le Milan Klančar. Pavličeva mama je nato z mojo sestro Jožefo z vozom odšla po sina Aleksandra. Tam so jo, ko je nalagala mrtvega sina na voz, zasmehovali Dolščakovi od Vintarjev, ona pa jim je samo odgovorila, da so ji ubili le enega sina, toda boje naj se, ker jih ima še pet.

S sestro Jožefo in možem smo zbirali hrano, pletle smo nogavice iz volne in pošiljale pakete v taborišče, kjer so bili internirani naši tovariši. Pomagale pa so nam še Ančka Zgonc, Ančka Albertova in druge. Mimo naše domačije na Strmci je bil glavni prehod za partizanske in belogardistične enote. Vsi pa so se ustavljali pri nas. Tako je bilo včasih zelo napeto, da se niso srečali eni in drugi. S sestro sva partizane tako sproti obveščali o premikih belogardistov in črnorokcev ter okupatorja.

Moj mož Stanko je vodil ilegalne sestanke odporniškega gibanja. Poleti 1942, točnega datuma se ne spominjam več, je vodil sestanek imenovan »Krajič« in sicer v stari šoli pri Sv. Duhu, sedaj Krajič. Zaradi suma, da bodo izdani, ker je nekdo predčasno zapustil sestanek, je Stanko ukazal umik odbora v gozd, imenovan Krajič pri Zakraju. Kmalu po umiku so resnično prišli vas bombardirat. Porušena je bila šola, zvonik ter Zakrajškova in Matičeva domačija. Pri tem je bila Zakrajškova mati, po domače Žgova, ubita. Po tem dogodku se je iskanje partizanov in tistih, ki jim pomagajo, močno zaostrojilo. Mož Stanko je dalj časa skrival Staneta Žagarja, narodnega heroja. Skrival ga je v duplini pri naši

žagi v Iški. Ta je bila leta 1943 požgana. Stanko mu je nosil hrano in ga obveščal o akcijah po terenu. Konec julija 1942 je mož organiziral sestanek aktivistov. Ker se je bal izdajstva, je tovariše sklical tako, da so šli kositi v gmajno, po košnji pa bi imeli sestanek. Medtem, ko je bil mož na košnji, je kaplan iz Nove vasi pripeljal k nam domov okupatorje iz Velikih Blok. Spraševali so po možu in preiskali vso hišo. Ker ga niso dobili, so začeli spraševati po vasi, kjer so jim povedali, kje je. Odšli so tja, ga zajeli in privedli domov. Vzeti je smel le najnujnejše stvari in odpeljali so ga v Velike Bloke. Tam so ga zasliševali in mučili. Po enem tednu smo izvedeli, da so ga odpeljali na Javoršče nad Ravnami in ga tam ustrelili. Jamo si je moral kopati sam, ubijalci pa so ga nato le malo zagrebli, tako da so se videli še čevlji in obleka. Po tem ga je spoznal sorodnik iz Runarskega in nas obvestil. Kasneje smo tudi izvedeli, da je duhovnik Hren, ko je izvedel, da so ujeli Stanka, s kolesom odhitel v Velike Bloke in ukazal, da ga takoj ustrelje, ker je zelo nevaren. Tedaj sem ostala s tremi majhnimi otroki sama, eden pa se je rodil čez dva meseca. Po smrti moža sem odšla živeti k svoji sestri Jožefi na Strmco 1, ker je bilo naše gospodarsko poslopje pri cesti požgano, v hiši pa je živela moževa mati s snaho, vnukom, deklo in sosedo, po kapitulaciji Italije pa še možev brat Slavko.

Po tem dogodku sva s sestro Jožefo še bolj zagrizeno delali za partizane in Simlova domačija, kot se reče pri nas po domače, je prevzela vlogo Pavličeve hiše. Pri Simlovih so se zbirale razne informacije, predvsem pa so se zbirala obvestila o gibanju sovražnika.

V začetku leta 1943 so v internacijo odpeljali še Pavličevo mamo, deklo Micko in Marijo Pavlič (Šrajfovo). Svakinja Mimi je pod tujim imenom skupno s sinom uspelo pobegniti v Šibenik k teti.

Sestra Jožefa je z vsem srcem delala za partizane. Ničlikokrat jim je kazala pot in to največkrat ponoči, pri nas so dobili vedno kaj za pod zob, pa čeprav smo bili ostali lačni.

V letu 1943 do 1944 je na domačiji moje sestre živela obveščevalka (begunka) Marija Burnik s tremi hčerami, ki živi še danes na Jesenicah. Poleti 1943 se je pri nas zadrževal partizan France Otoničar iz Zakraja. V avgustu, ko smo mlatili žito, so prišli partizani. Takoj ko so odšli, je prišlo pet črnorokcev. Zagrabili so Franceta, ki je pomagal mlatiti in ga odpeljali za skeden in pričeli nanj streljati. Franc je bežal po vrtu proti Zakraju, vendar strelom ni mogel ubežati. Črnorokci so ga dohiteli in ga ubili s puškinih kopitom. Med morilci je bil Ivan Peček iz Medvejka pri Velikih Laščah, Levstek iz Sv. Gregorja, Kožar iz Podkraja in še dva druga. Po uboju Otoničarja so se vsi vrnili v vas in od naju sestro zahtevali, da poveva, kje je imel Otoničar skrito puško. Ustrahovali so naju, da bodo

Dejan Vidrih, 3 b

vse pobili in zažgali, če ne poveva. Sestra se je izgovarjala, da ni imel nobene puške, le da je delal pri nas. Postavili so naju pred zid in se pripravljali, da naju ustrelje, a so naju obkolili otroci in zato so naju pustili. Pobrali so nama denar, uro in kobiljo. Tako sva s sestro morali do konca vojne vse stvari zvoziti ročno, saj nama sosedje niso hoteli posoditi živine, ker so se bali, da bi jo vzeli tudi njim. Ko so prišli k nam črnorokci, se je obveščevalka Burnikova s hčerkami skrila v Froletovo stranišče, Turšičeva (žena partizana s Slivnice s sinom, ki je bila tedaj tudi pri nas) pa je zbežala v gozd. Puška partizana Otoničarja pa je bila skrita v našem kozolcu, ki je bil obložen z ržjo, pa jo sovražnik kljub pregledu ni našel. Kasneje jo je vzel partizan Ivan Frole.

V času italijanske okupacije je bilo potrebno vse vredno poskriti, ker so Italijani vse pokradli. Pri nas je sestra našla skrivališče v gozdu v Jančjem hrbcu za hišo.

Po italijanski kapitulaciji so odšli Pavličevi fantje v partizane. Alojz Pavlič je bil komisar za notranjsko okrožje in je bil ubit 1943 pri Grahovem. Mirko je prišel iz partizanov bolan in je umrl doma po osvoboditvi.

Najtežje v tem času pa je bilo to, da nisi smel nikomur povsem zaupati. Črnorokci so se mnogokrat preoblekli v partizane in provocirali, da so kaj izvedeli, nato pa so tistega, ki je povedal, ubili. Tako se je zgodilo tudi z aktivistko Marinovo z Ravnika. Preoblečeni črnorokci so jo spraševali po partizanskih pesmih in partizanih. Kasneje, ko so se ji odkrili in je videla, da so črnorokci, jim je pljunila v obraz, ti pa so jo ubili.

Peček se je hvalil in z belogardisti stavil, da si upa sam prehoditi vse partizanske vasi na Blokah. Preoblekel se je v partizanskega oficirja in stavo dobil. Kasneje se je oglašil tudi pri nas in pobral harmoniko, češ da ne bomo več igrali partizanskih pesmi in se sestajali na miting. Pri nas je bil miting dvakrat v letu 1944 in enkrat v letu 1945. Franc Adamič z Lužarjev je povedal, da je bil Peček kasneje zaprt v Ljubljani in obsojen na streljanje. Pred streljanjem

pa je ubil stražarja in nag ušel k sorodnikom v Ljubljani. Z nožem jih je prisilil, da so mu dali obleko, nakar je pobegnil čez mejo in še danes živi v Kanadi.

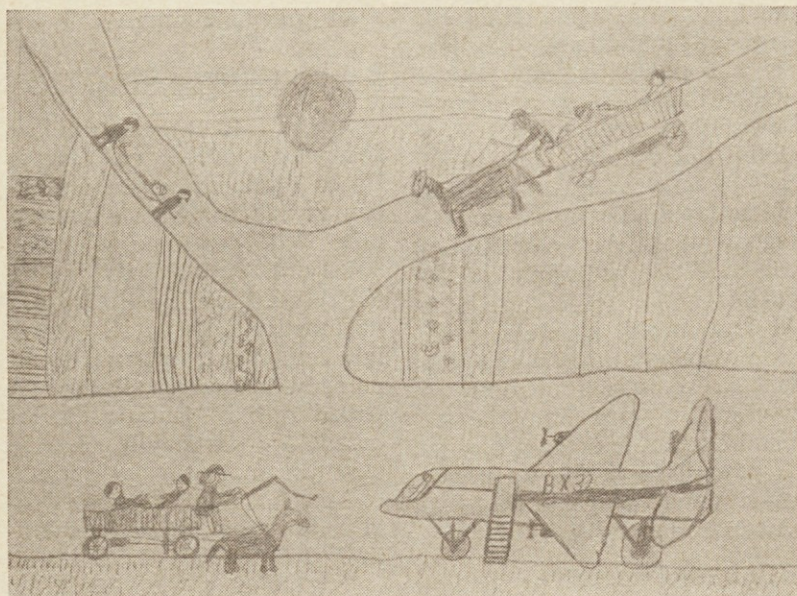
Pozimi leta 1944 se je mimogrede oglašil svak Mirko. Bil je ušiv, sestradan in premražen. Komaj si je slekel partizansko uniformo, že so bili v hiši Nemci. Uniformo sem skrila pod cunje na peči, Marku pa sem na glavo posadila star klobuk in v roke dala dojenčka. Ker je bil zelo zaraščen in utrujen, je zgledal kot stari oče. Nemci so spraševali po možu. Povedala sem, da je umrl. Mirko pa se je naredil nemega. Tako smo se rešili.

Septembra 1944 je sestra Jožefa kazala pot partizanom, ki so šli preko Mramorovega v Kotel. Uro potem, ko se je vrnila, so bili pri nas belogardisti in ukazali Jožefi, naj se postavi ob zid, ker jo bodo ustrelili. Videli so jo, kako je peljala partizane v Kotel. Spoznali so jo po rdeči ruti. Jožefa je prepričevala, da ni bila ona, ruto pa da nosi vsaka ženska v vasi. Po strašnem zasmehovanju in psovanju so jo le pustili živo.

Partizane so Nemci iskali pri nas tudi 1945, vendar smo imeli srečo, ker so malo prej, predno so prišli Nemci, partizani odšli v gozd Jančji hrbec. Tedaj sem ravno prinesla klobase iz sušilnice. Ko so jih Nemci videli, so nam pobrali vse. Ko jih je Jožefa prosila, naj puste vsaj eno za otroke, so ustrelili proti nji in zavpili, da partizanskih kurb že ne bo redila. Po osvoboditvi smo izvedeli, da so teden dni, preden je prišla svoboda, belogardisti v Velikih Laščah načrtovali, da bodo našo domačijo zaminirali. Svoboda jim je to preprečila.

Spominjam se še, da je bil poleti 1943. leta hujši spopad med belogardisti in partizani. Ubitih je bilo več partizanov in eden je obležal na našem vrtu, drugi pri Mramorovem in tretji v Ložičku, za ostale ne vem. Vem le to, da so belogardisti prišli k nam po voz in padle naložili nanj in jih odpeljali. V avgustu je bil spopad tudi pri Lužarjih, kjer je padlo 38 partizanov novincev, ki so prišli s Štajerske.

Zapisała:
Veronika Pavlič, 8. c
2. 5. 1987

Matjaž Mulc, 3 a